

**ArcheoPro Archeologisch rapport
Nr 19073**

**Holleneind 12-ong., Haaren
Gemeente Haaren
Bureauonderzoek**

October 2019

ArcheoPro

ArcheoPro Archeologisch rapport Nr 19073

Holleneind 12-ong., Haaren Gemeente Haaren Bureauonderzoek

Colofon	
Opdrachtgever	Van Dun Advies, Postel 8, 5711 ET Someren
Projectcode	19-127
Bestandsnaam	ArcheoPro Rapport Holleneind 12-ong., Haaren 2019 10 24
Versie	2019 10 44
Status	Definitief
Archis melding (OM nummer)	4727528100
Bevoegd gezag	Gemeente Haaren
Opslagplaats documentatie	Provincie Noord-Brabant
ISSN	1569-7363
Auteur	Richard Sjalits, Joep Orban
Projectleider	Richard Sjalits
Projectmedewerkers	Richard Sjalits, Joep Orban
Onderaannemers	Niet van toepassing
Autorisatie	senior-archeoloog
	
Uitgegeven door ArcheoPro © Copyright 2019 ArcheoPro, Eijsden	
ArcheoPro Sint Jozefstraat 45 NL 6245 LL Eijsden Nederland	
Tel : 0(0 31) 43 3672586 www.archeopro.nl	
Kamer van Koophandel Limburg: 14117581 e-mail: info@archeopro.nl	

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave.....	3
Samenvatting	4
1. Inleiding	5
1.1 Algemeen.....	5
1.2 Locatiegegevens (LS02).....	5
1.3 Aard van de ingreep (LS01)	5
1.4 Onderzoek (LS01)	6
1.5 Doel- en vraagstelling	6
2 Bureauonderzoek.....	11
2.1 Methode en bronnen	11
2.2 Geo(morfo)logie, aardkunde en bodem (LS04)	13
2.4 Archeologie (LS01/LS04).....	18
2.6 Historie (LS03)	22
2.7 Gespecificeerd archeologisch verwachtingsmodel (LS05).....	28
3 Conclusies en aanbevelingen (VS07)	30
Verklarende woordenlijst.....	31
Archeologische tijdschaal	31
Bronnen	32
Digitale bronnen.....	33
Literatuur	33

Samenvatting

In juli is door ArcheoPro een Inventariserend Veldonderzoek Overig (IVO-O) uitgevoerd voor een terrein aan de Holleneind 12-ong, te Haaren.

Het archeologisch onderzoek betrof het deel bureauonderzoek van een Inventariserend Veldonderzoek Overig (IVO-O). Bureauonderzoek heeft tot doel om op basis van beschikbare informatie te komen tot een gespecificeerd archeologisch verwachtingsmodel.

Het plangebied ligt ruimschoots buiten de historische kern van Haaren langs de weg Holleneind. Ter plaatse van het plangebied staat langs deze weg op geen van de historische kaarten bebouwing aangegeven. Het plangebied ligt relatief laag, ten noorden van een veel hoger gelegen deel van het dekzandlandschap. In deze relatieve laagte zijn met name gooreerdgronden ontstaan die kenmerkend zijn voor slecht ontwaterde bodems. Volgens de bodemkaart bestaan de bodems op het noordelijke deel van het plangebied uit hoge zwarte enkeerdgronden. Dit is gezien de ligging van het plangebied tot aan het einde van de negentiende eeuw op langgerekte graslanden, echter niet erg waarschijnlijk. Gooreerdgronden zijn aangetroffen tijdens een pal ten zuiden van het plangebied uitgevoerd booronderzoek en blijken ook binnen het plangebied aanwezig te zijn. Zowel binnen het plangebied als op het pal ten zuiden daarvan onderzochte terrein, is tevens vastgesteld dat de bodemopbouw tot in de C-horizont verstoord is ten gevolge van het gebruik als boomkwekerij.

In verband met de door het gebruik als boomkwekerij tot in de C-horizont verstoorde bodem, het ontbreken van bebouwing op historische kaarten en de door de slechte ontwatering voor prehistorische bewoning ongeschikte bodem, lijkt het gerechtvaardigd om de archeologische verwachting bij te stellen tot een lage verwachting voor resten van bewoning uit alle perioden. Om deze reden wordt voor het plangebied geen archeologisch vervolgonderzoek noodzakelijk geacht. Het is aan het bevoegd gezag, in dit geval de gemeente Haaren, om te beslissen of zij hiermee akkoord gaat.

In alle gevallen blijft onverminderd van kracht dat indien bij toekomstig graafwerk archeologische vondsten worden gedaan of archeologische grondsporen worden aangetroffen, deze direct gemeld dienen te worden bij de minister conform de Erfgoedwet 2016, artikel 5.10 & 5.11.

1. Inleiding

1.1 Algemeen

Opdrachtgever	Van Dun Advies, Postel 8, 5711 ET Someren
Contactpersoon opdrachtgever	■■■■■■■■■■
Datum uitvoeringveldwerk	Juli 2019
Archis onderzoeksmelding	4727528100
Bevoegd gezag:	Gemeente Haaren
Bewaarplaats vondsten:	Provincie Noord-Brabant
Bewaarplaats documentatie	Provincie Noord-Brabant

1.2 Locatiegegevens

(LS02)

Provincie	Noord-Brabant
Gemeente	Haaren
Plaats	Haaren
Toponiem	Holleneind 12-ong.
Globale ligging	Ten westen van Haaren; ten noorden van Het Holleneind
Hoekcoördinaten plangebied	142457 / 401305 142457 / 401614 142686 / 401614 142686 / 401305
Kadastrale gegevens	Haaren A2352
Kaartblad topografische kaart	45C
Archeoregio	Roerdalslenk
Oppervlakte	2,36 hectare
Grondgebruik	Boomkwekerij
Bepaling locaties	GPS Garmin, meetlinten

1.3 Aard van de ingreep

(LS01)

Aard ingreep	• De bouw van drie woningen in het kader van de regeling <i>Ruimte voor ruimte</i>. • Het splitsen van een woonboerderij • Het bestemmen van een reeds vergunde zonneweide • Het bestemmen van een bedrijfslocatie • De op de kaart aangegeven opslaghal is een reeds bestaand bouwwerk.
---------------------	--

1.4 Onderzoek

(LS01)

In juli is door ArcheoPro een bureauonderzoek uitgevoerd voor een terrein aan de Holleneind 12-ong, te Haaren.

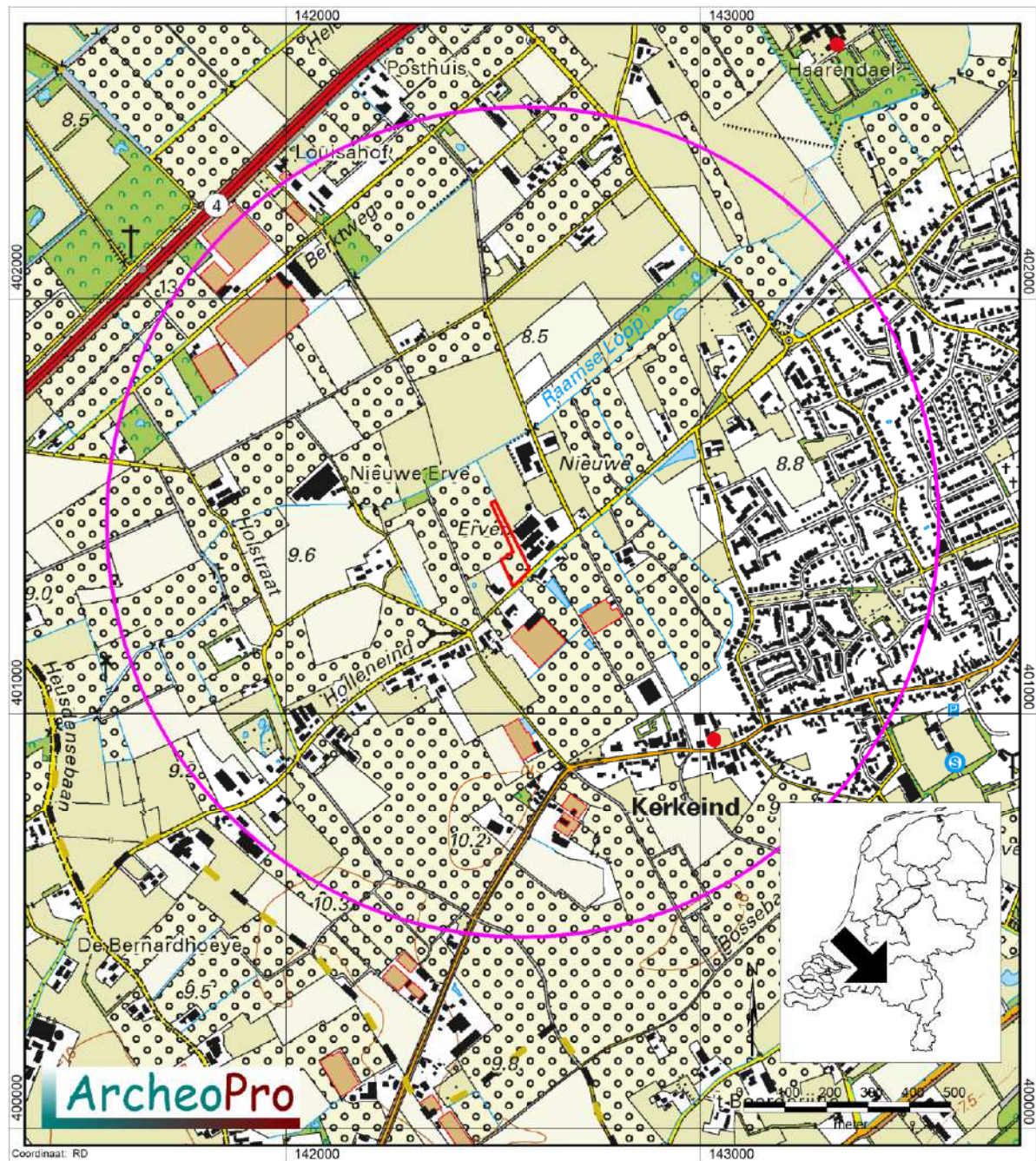
Bureauonderzoek heeft tot doel om op basis van beschikbare informatie te komen tot een gespecificeerd archeologisch verwachtingsmodel.

1.5 Doel- en vraagstelling

Het plangebied ligt in een gebied waar een gemeentelijk archeologisch beleid is vastgesteld. Op grond van dit beleid valt het plangebied in een zone met een hoge archeologische verwachting die deels ook binnen een historisch bewoningslint valt. Volgens het bestemmingsplan geldt voor dit gebied dan ook een dubbelbestemming voor archeologie. Om in deze zone een bestemmingsplanwijziging door te voeren, dient de initiatiefnemer een rapport te overleggen waarin naar oordeel van de bevoegde overheid de archeologische waarde van het plangebied voldoende is vastgesteld. In het kader van dit proces heeft het in dit rapport beschreven onderzoek plaatsgevonden.

ArcheoPro voert haar onderzoeken uit conform de hiervoor vastgelegde normen en richtlijnen (KNA 4.1 en SIKB BRL 4000) en is in het bezit van de daarvoor vereiste BRL 4000 certificaten 4002 en 4003.

Het onderzoek is uitgevoerd door drs. [REDACTED] (senior KNA-archeoloog), en drs. ing. [REDACTED] [REDACTED] senior KNA archeoloog/senior vakspecialist).

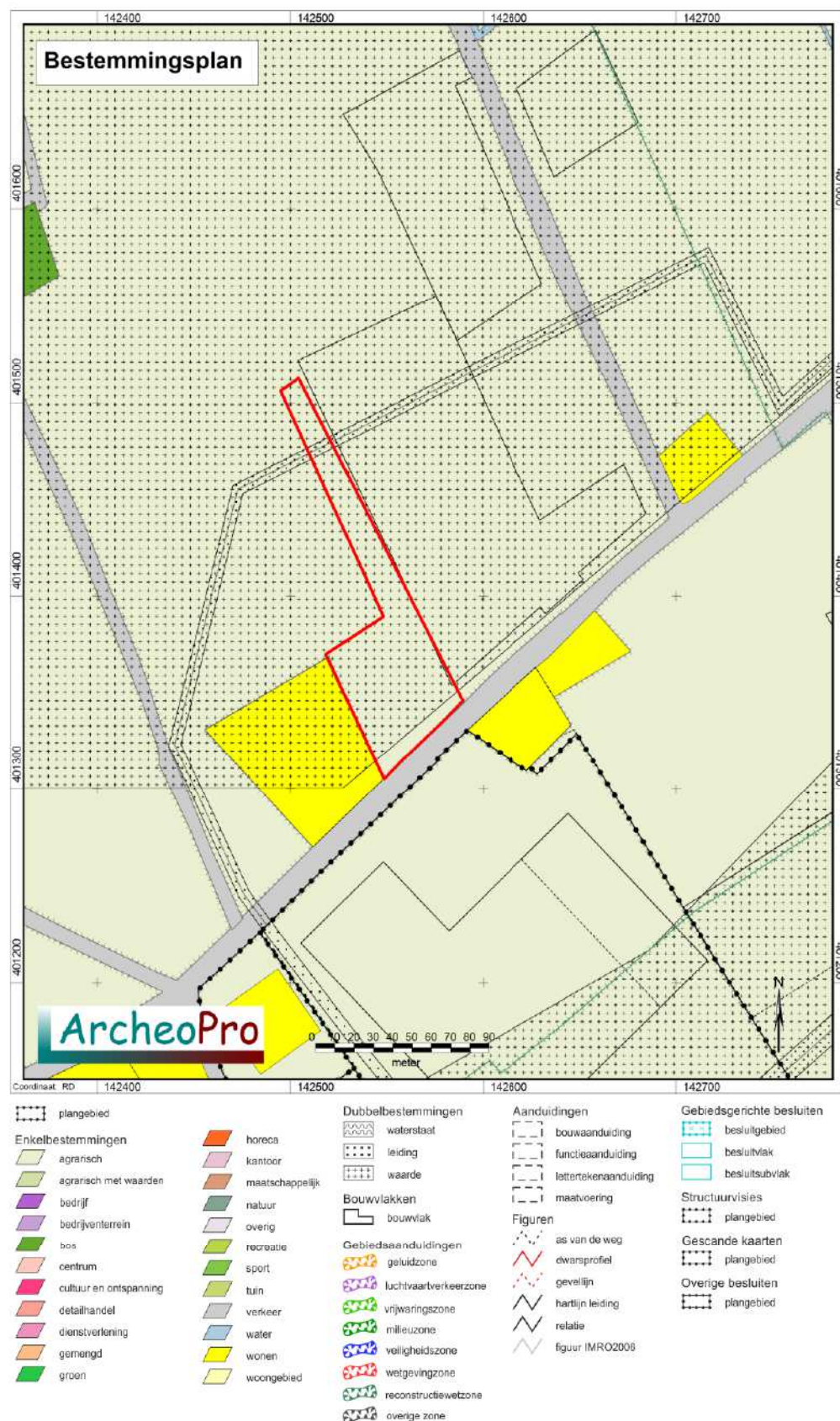
Figuur 1: De ligging van het plangebied (rood omlijnd) met daaromheen de cirkel die de buitengrens van het onderzoeksgebied aangeeft ¹

¹ Bron: Kadaster Topografische Dienst, Top25Raster, Top10Vector, GBKN kaarten, Emmen 2008.

Figuur 2: Plankaart voor plangebied²

² Bron: Vam Dun Advies

Figuur 3: Het plangebied op de bestemmingsplankaart ³

³ Bron: www.ruimtelijkeplannen.nl

Figuur 4: Het plangebied op de kadasterkaart ⁴

⁴ Bron: www.kadaster.nl

2 Bureauonderzoek

2.1 Methode en bronnen

Onderzoeksgebied bureauonderzoek: Cirkel met een straal van één kilometer rond het centrum van het plangebied

Tijdens het bureauonderzoek wordt door de bestudering van beschikbare bronnen, kennis vergaard omtrent de bodem en geologie van het onderzoeksgebied en de hierin bekende en te verwachten archeologische waarden.

Aan de hand van de resultaten van het bureauonderzoek kan de beste aanpak voor het veldonderzoek worden bepaald.

Hierbij zijn de volgende bronnen geraadpleegd (voor bronvermelding; zie ook literatuurlijst, dit geldt ook voor de kaarten die in de tekst opgenomen zijn):

- Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN)
- Archeologische MonumentenKaart (AMK)
- ARChEologisch Informatie Systeem (ARCHIS)
- Atlas van topografische kaarten Nederland 1955-1965, 1:50.000
- Bodemkaart 1:50.000
- Gemeente Haaren, Archeologische beleidskaart
- Historische topografische atlas van Noord-Brabant 1836-1843, 1:25.000
- Landschappen van Maas en Peel, J. Renes, 1999
- Geomorfologische kaart 1:50.000
- Geologische kaart 1:50.000
- Grote historische atlas van Nederland 1:50.000 1838-1857 (Deel Zuid)
- Grote historische topografische atlas van Nederland, provincie Noord-Brabant 1:25.000 1894-1926
- Indicatieve Kaart Archeologische Waarden (IKAW)
- Kadastrale minuutplan met aanwijzende tafels, 1830
- Overig historisch kaartmateriaal
- Provincie Noord-Brabant, Cultuurhistorische waardekaart
- Tranchotkaart 1805

Figuur 5: Luchtfoto (2018) met daarop rood omlijnd het plangebied ⁵

⁵ Bron: <http://maps.google.nl>

2.2 Geo(morfo)logie, aardkunde en bodem

(LS04)

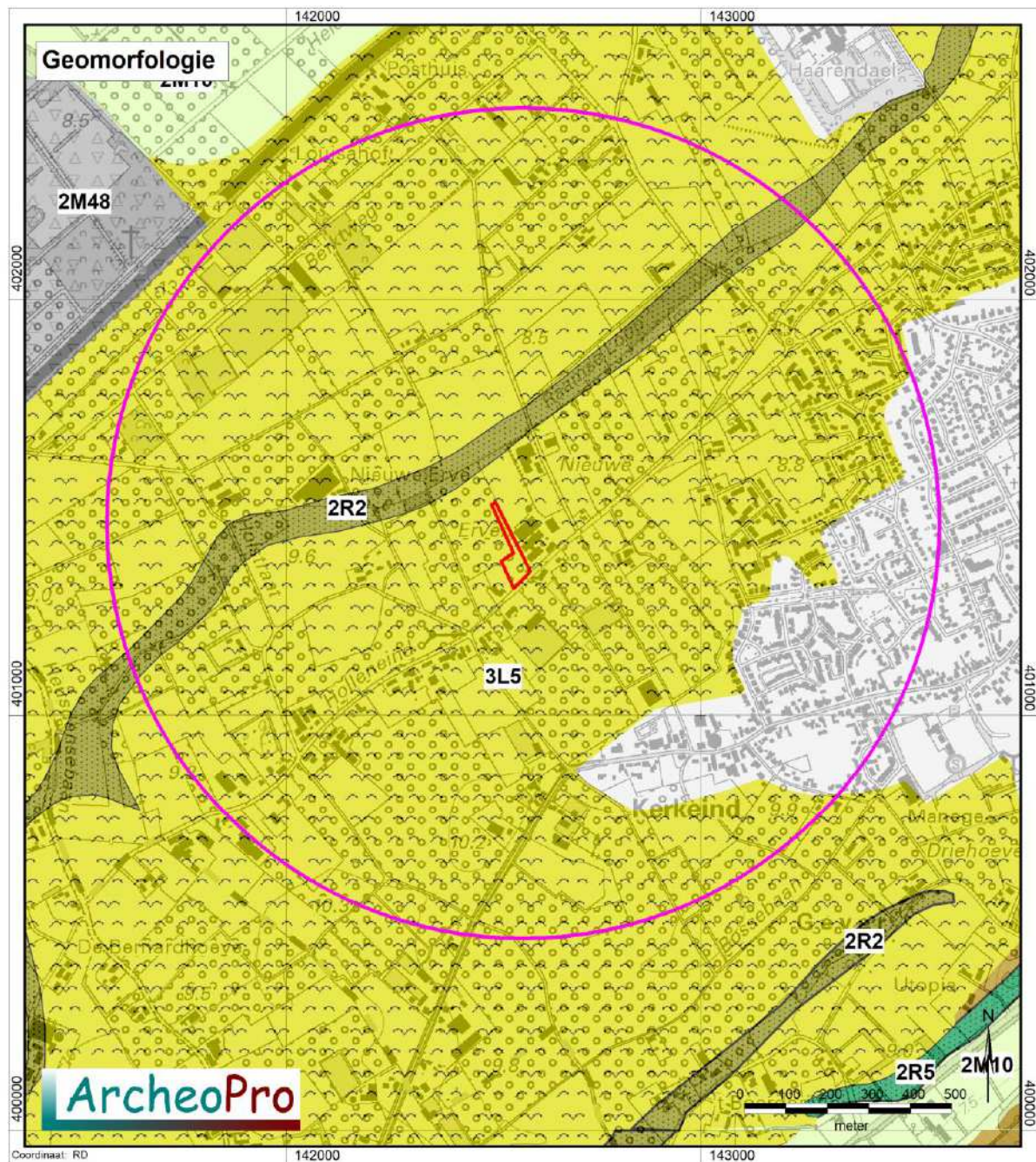
Tijdens een groot deel van de laatste ijstijd (het Weichselien), heerste in Nederland een poolklimaat. Door het ontbreken van begroeiing had de wind vrij spel en kon vanuit het Noordzeebekken dekzand worden afgezet. Dit dekzand behoort tot het Laagpakket van Wierden (Formatie van Bortel).

Het plangebied ligt in het zogenaamde zuidelijk zandgebied. Dit is een relatief vlak gebied dat nooit door landijs bedekt is geweest. Het reliëf wordt voornamelijk bepaald door grote en kleine beekdalen en dekzandlaagten en -ruggen met plaatselijk jonge stuifzanden. In dit gebied ligt een laag dekzand op Pleistoceen rivierzand en-grind. Tijdens een groot deel van de laatste ijstijd (het Weichselien), heerste in Nederland een poolklimaat. Door het ontbreken van begroeiing had de wind vrij spel en kon vanuit het Noordzeebekken en de brede riviervlaktes van de Maas en de Rijn het dekzand worden afgezet. Het dekzandreliëf dat hierbij in het landschap is ontstaan, wordt gekenmerkt door vlaktes, depressies en kopjes, afgewisseld met langgerekte ruggen. Dit dekzand behoort geologisch gezien tot het laagpakket van Wierden (Formatie van Bortel) en is kalkloos, fijnkorrelig (150 – 210 µm) en arm aan grind. Gedurende het Vroeg- en Midden-Pleniglaciaal (58.000 - 29.000 jaar geleden) trad er op grote schaal verspoeling van het toen aanwezige dekzand op, waardoor zandlagen afgewisseld met leemlagen gevormd werden, die samen fluvioperiglaciale afzettingen genoemd worden (Rijks Geologische Dienst 1985). Dergelijke afzettingen komen in het onderzoeksgebied binnen circa 3 meter vanaf het maaiveld in de ondergrond voor.

Gedurende het Laat-Weichselien (20.000 – 10.000 jaar BP) traden er weer op grote schaal verstuivingen op waarbij wederom dekzanden werden afgezet. In het onderzoeksgebied liggen deze dekzanden op de fluvioperiglaciale afzettingen en hebben een dikte van minder dan twee meter. De onderliggende rivierafzettingen bestaan hoofdzakelijk uit matig grof tot uiterst grof grindhoudend zand en grind en worden tot de geologische Formaties van Beegden en Sterksel gerekend.

Volgens de geomorfologische kaart (figuur 6) ligt het plangebied in een zone met (lage) dekzandruggen (figuur 6, eenheid 3L5). Ten noorden van het plangebied ligt een smalle zuidwest - noordoost georiënteerde beekdalbodem zonder veen (figuur 6, eenheid 2R5). Dit is het dal van de (gekanaliseerde) Essche Stroom. Op de uitsnede uit het Actueel Hoogtebestand Nederland (figuur 7) is dit dal goed herkenbaar en is tevens te zien dat met name het zuidelijke deel van Haaren op een vrij brede en duidelijk herkenbare dekzandrug ligt. Het plangebied ligt hier ten noorden van. Volgens de bodemkaart zijn binnen het plangebied hoge zwarte enkeerdgronden ontstaan in lemig fijn zand met een grondwatertrap VI (figuur 9, legenda-eenheid zEZ23-VI). De grondwatertrap VI betekent dat het relatief droge bodems zijn met een gemiddeld hoogste grondwaterstand tussen de veertig en tachtig centimeter beneden het maaiveld. Gedurende de zomer en het najaar ligt de grondwaterstand op meer dan 120 centimeter beneden het maaiveld.

De hoge zwarte enkeerdgronden worden gekenmerkt door een donker, humusrijk oud bouwlanddek, ook wel plaggendek of esdek genoemd, van minimaal vijftig centimeter dik (zie ook paragraaf 2.3). Langs de zuidrand van het plangebied geeft de bodemkaart de aanwezigheid aan van gooreerdgronden die gevormd zijn in lemig fijn zand (figuur 8, legenda-eenheid pZn33t. Gooreerdgronden worden gekenmerkt door een tamelijk dikke, humusrijke toplaag die abrupt over gaat in ongeoxideerd zand. Dergelijke bodems zijn kenmerkend voor slecht ontwaterde zandgronden.

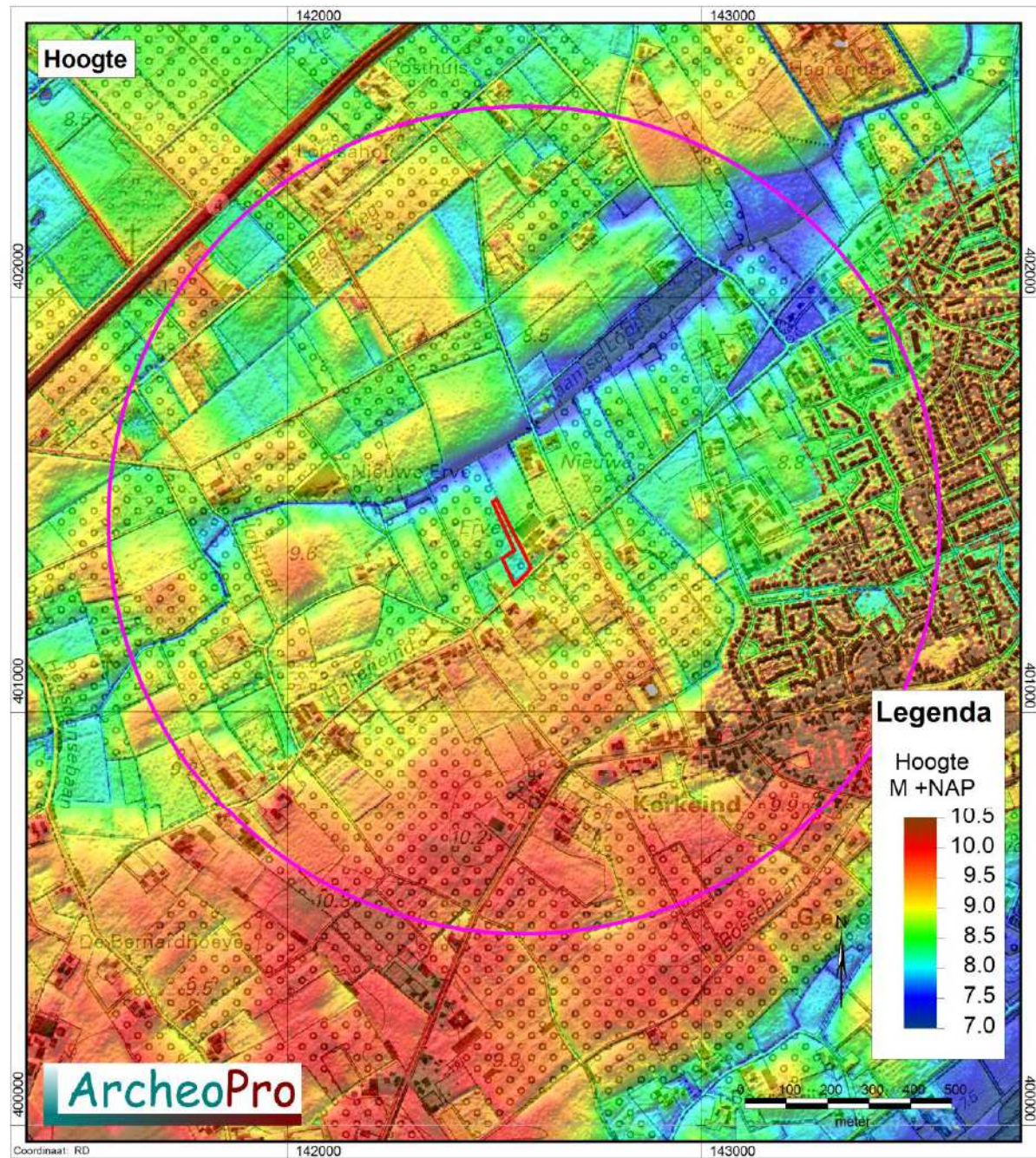

Legenda

2R2	Dalvormige laagte zonder veen
3L5	Dekzandruggen al dan niet met oud bouwlanddek
R	Rehnuizel

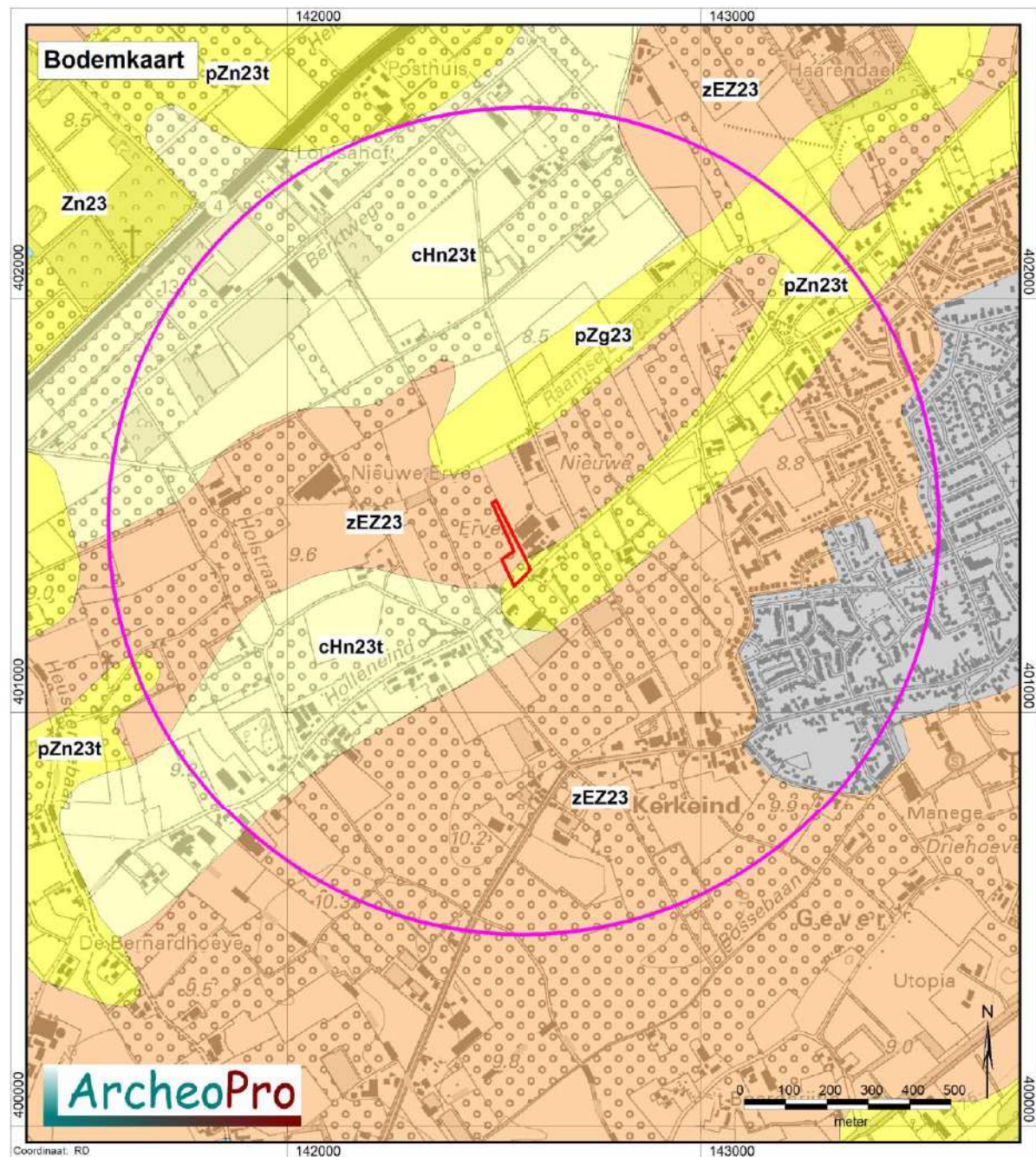
Figuur 6: Uitsnede uit de geomorfologische kaart met daarin rood omlijnd het plangebied met daaromheen de cirkel die de buitengrens van het onderzoeksgebied aangeeft⁶

⁶ Bron: Stichting voor Bodemkartering: Geomorfologische kaart van Nederland 1:50.000, Staring Centrum, Wageningen, 1989

Figuur 7: Uitsnede uit het Actueel Hoogtebestand Nederland met daarin rood omlijnd het plangebied met daaromheen de cirkel die de buitengrens van het onderzoeksgebied aangeeft⁷

⁷ Bron: Rijkswaterstaat, Servicedesk Data, AHN (Actueel Hoogtebestand Nederland), Delft

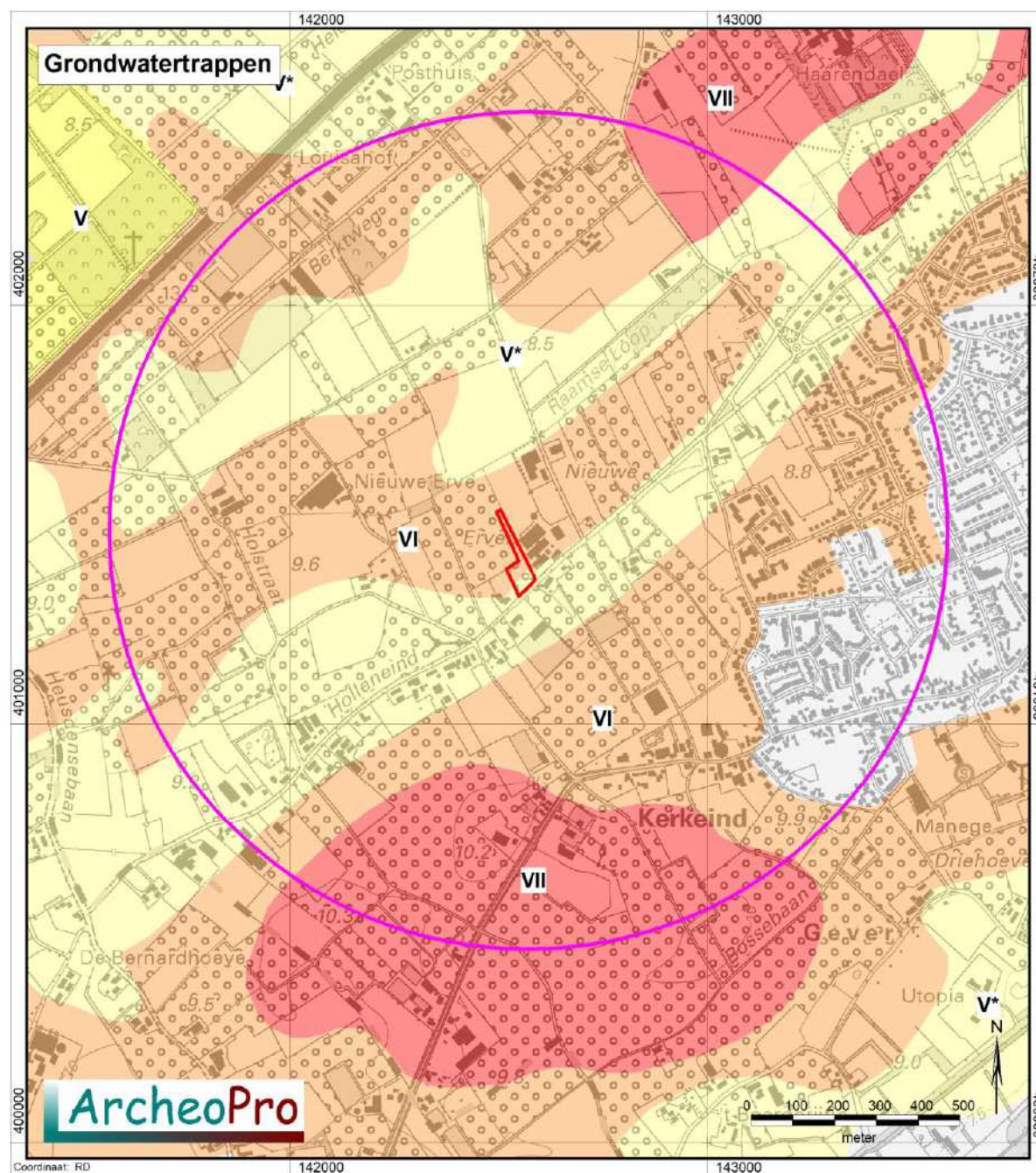

Legenda bodemkaart

Vlak- en duinvaaggronden	Vaaggronden	Fluviatieve afzettingen, pre laat-pleistoceen
Laar- veldpodzolgronden	Kleigronden	Kleeflaarde of vuursteeneluvium
Moerige eer- en podzolgronden	Ondiepe kleigronden, potklei	Mariene afzettingen, pre-pleistoceen
Vlak- en duinvaaggronden, gooteerdgronden	Vaaggronden	Oude bewoningsplaatsen
Enkeerd/tuineerd gronden	Gors-, slijkvaaggronden	Bebouwing, dijken en bovenlandstrook, opgehoogd of afgegraven
Brikgronden	Poldervaaggronden	Water, moeras
Leem-/woudeerdgronden/vaaggronden	Vlakvaaggronden	
	Veen, petgaten, kreekbeddingen, beekdalgronden, duin- en kweldergonden, stuifzand	

Figuur 8: Uitsnede uit de bodemkaart met daarin rood omlijnd het plangebied met daaromheen de cirkel die de buitengrens van het onderzoeksgebied aangeeft. Voor uitleg van de codes, zie hoofdstuk 2.2 ⁸

⁸ Bron: Stichting voor Bodemkartering, Bodemkaart van Nederland 1:50.000. Wageningen, 1968

Legenda:

Grondwater	Winter	Zomer	Grondwater	Winter	Zomer	Grondwater	Winter	Zomer
I	---	<50	IV	>40	80-120	VII	>80	>120
II	---	50-80	V	<40	>120	VIII	>120	>200
III	<40	80-120	VI	40-80	>120	X	---	---

Figuur 9: Uitsnede uit de grondwatertrappenkaart met daarin rood omlijnd het plangebied met daaromheen de cirkel die de buitengrens van het onderzoeksgebied aangeeft⁹

⁹ Bron: Stichting voor Bodemkartering, Bodemkaart van Nederland 1:50.000. Wageningen, 1968

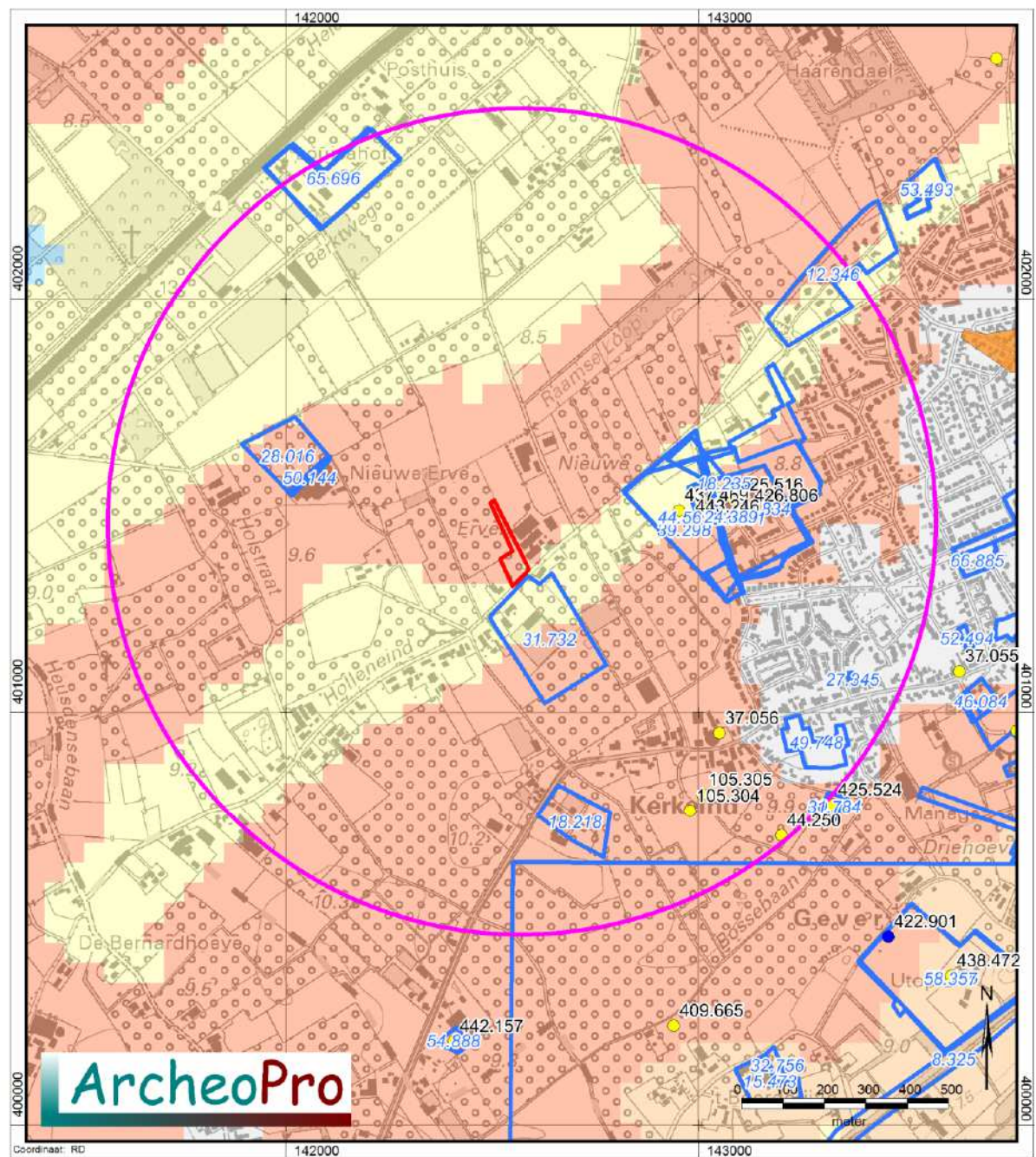
2.4 Archeologie

(LS01/LS04)

Binnen het onderzoeksgebied liggen acht bekende archeologische vindplaatsen (zie tabel 1). Ongeveer een halve kilometer ten zuidoosten van het plangebied ligt de waarneming 37056. Deze betreft de resten van een laatmiddeleeuwse kerk. Iets verder naar het zuidoosten liggen de waarnemingen 105304 en 105305 die de vondst betreffen van aardewerkresten uit de periode IJzertijd en de Vroege en Late Middeleeuwen. Ook is hier een vuursteen bij aangetroffen uit de periode Laat-Mesolithicum tot en met Laat-Neolithicum. De waarneming 426806 ligt een halve kilometer ten oosten van het plangebied. Met name op de oostelijke helft van het terrein is een grote hoeveelheid bewoningssporen aangetroffen (paalsporen, greppels en kuilen) uit de Volle Middeleeuwen. De waarneming 437469 ligt bijna vierhonderd meter ten oosten van het plangebied. De aard van deze vindplaats is tweeledig. Allereerst is er sprake van een erf dat gedurende de late elfde en twaalfde eeuw werd bewoond. Dit erf kende in ieder geval één maar mogelijk twee fasen in haar bouwplattegrond en beschikte over twee waterputten (waarschijnlijk niet gelijktijdig met elkaar). Het erf maakt onderdeel uit van een grotere rurale nederzetting. De erven die tijdens de opgraving op Wijngaert III werden aangesneden horen gezien hun datering bij deze zelfde nederzetting. De tweede vindplaats bestaat uit een omgracht terrein. Hiervan zijn de mogelijke leeflagen reeds verdwenen zodat het interpreteren van de aangetroffen (paal)kuilen lastig is. Verondersteld mag worden dat de gebouwen vooral op het oostelijk gedeelte van het terrein hebben gestaan. Gezien de lagere ligging van het noordelijk gedeelte buiten de omgrachting kan verondersteld worden dat het binnenterrein opgehoogd is geweest met de grond die werd gedolven bij de aanleg van de gracht. Omdat de grachten tot vroeg in de twintigste eeuw in gebruik zijn gebleven zal deze opgebrachte grond eerder zijn afgevoerd dan zijn afgeschoven in de gracht. De waarneming 443246 betreft een vindplaats met nederzettingssporen uit de ijzertijd (vindplaats 1), en een vindplaats uit de late Middeleeuwen A tot en met de Nieuwe tijd (vindplaats 2). Pal ten zuiden van het plangebied is door BAAC in 2008 een booronderzoek uitgevoerd. Hierbij zijn gooreerdgronden aangetroffen die ten gevolge van het gebruik als boomkwekerij verstoord zijn tot in de C-horizont (A. Buesink, 2008). De archeologische verwachting is hier gezien de voor bewoning onaantrekkelijke gronden en de verstoring hiervan, bijgesteld tot een lage verwachting.

Tabel 1

Waarnemingen en Monumenten			
Nummer	Coördinaat	Periode	Vondsten
W 37056	143050/400950	Middeleeuwen	Niet van toepassing
W 44250	143200/400700	Neolithicum	Steen
W 105304	142980/400760	Niet nader bepaald	Keramiek, vuursteen
W 105305	143010/400800	IJzertijd, Middeleeuwen	Keramiek
W 425516	143085/401513	Middeleeuwen, Nieuwe Tijd	Keramiek
W 426806	143121/401487	Middeleeuwen	Niet van toepassing
W 437469	142953/401488	Middeleeuwen, Nieuwe Tijd	Steen, aardewerk, hout/houtskool, glas, ijzer
W 443246	142979/401461	IJzertijd, Middeleeuwen, Nieuwe Tijd,	Keramiek

Figuur 10a: Kaart met Archis-gegevens met daarop een cirkel met een straal van één kilometer rond het plangebied die de buitengrens van het onderzoeksgebied aangeeft¹⁰

¹⁰ Bron: Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, ARCHIS III (Archeologisch Informatie Systeem), <http://archis.cultureelerfgoed.nl>

Archis II

Archeologische verwachting en monumenten

Legenda

- Terrein van archeologische waarde
- Terrein van hoge archeologische waarde
- Terrein van zeer hoge archeologische waarde
- Terrein van zeer hoge archeologische waarde, beschermd

- Waarneming/vondstmelding met nummer

IKAW 3.0

- Lage verwachting
- Middelhoge verwachting
- Hoge verwachting

- Onderzoeken

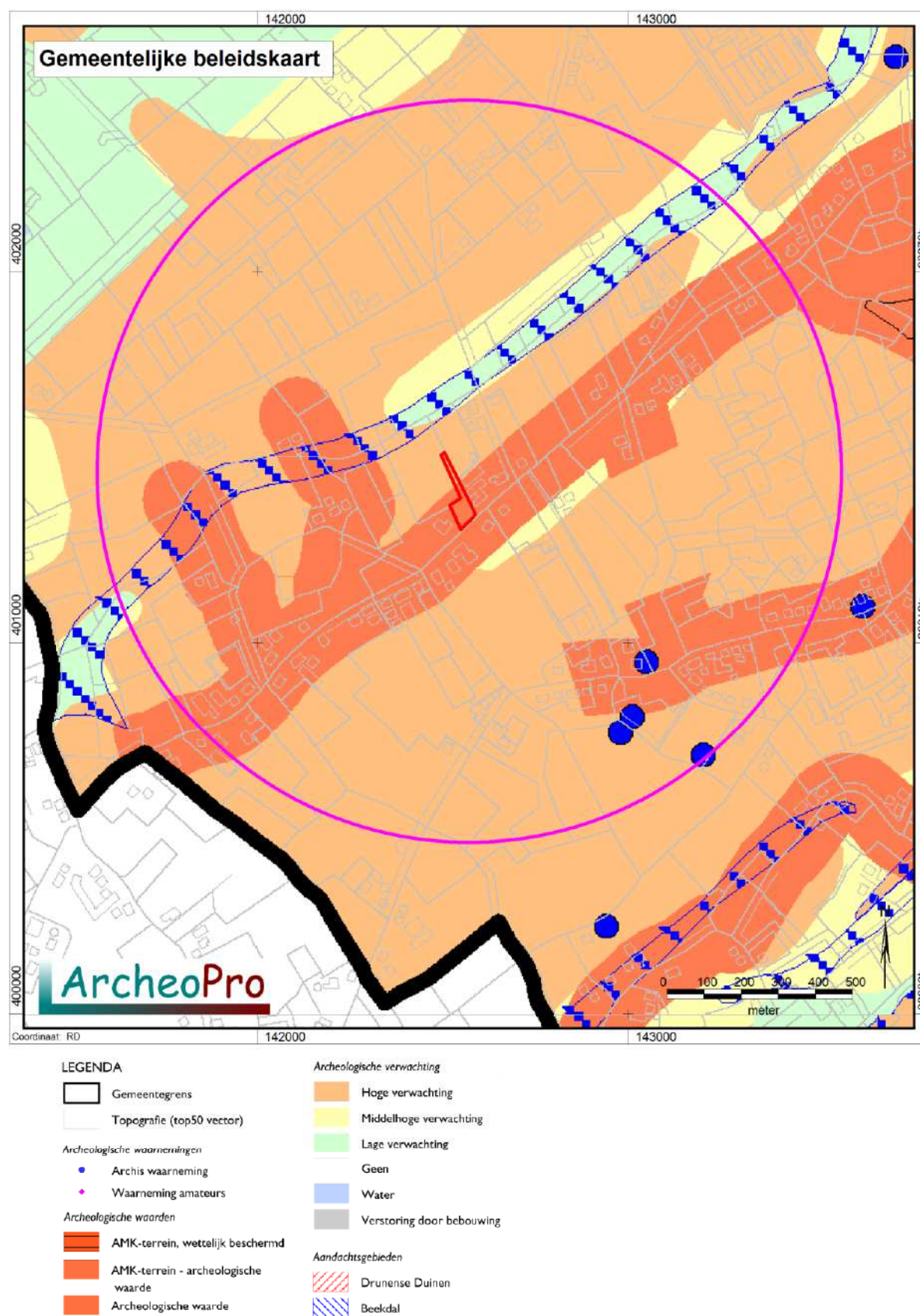
- Plangebied

- Onderzoeksgebied

- Provinciale aandachtsgebieden

- Beschermdde stads en dorpsgezichten

Figuur 10b: Legenda van de kaart met Archis-gegevens

Figuur 11: Uitsnede uit de gemeentelijke beleidskaart¹¹

¹¹ Bron: Gemeente Haaren

2.6 Historie

(LS03)

Haaren wordt volgens van Berkel en Samplonius (2006) voor het eerst schriftelijk genoemd in 1228 in de aanduiding '*ecclesia de Hare*' (*Ecclesia* is Latijn voor de kerk als instelling). Het toponiem 'haar' verwijst volgens hen naar een zandige heuvelrug.

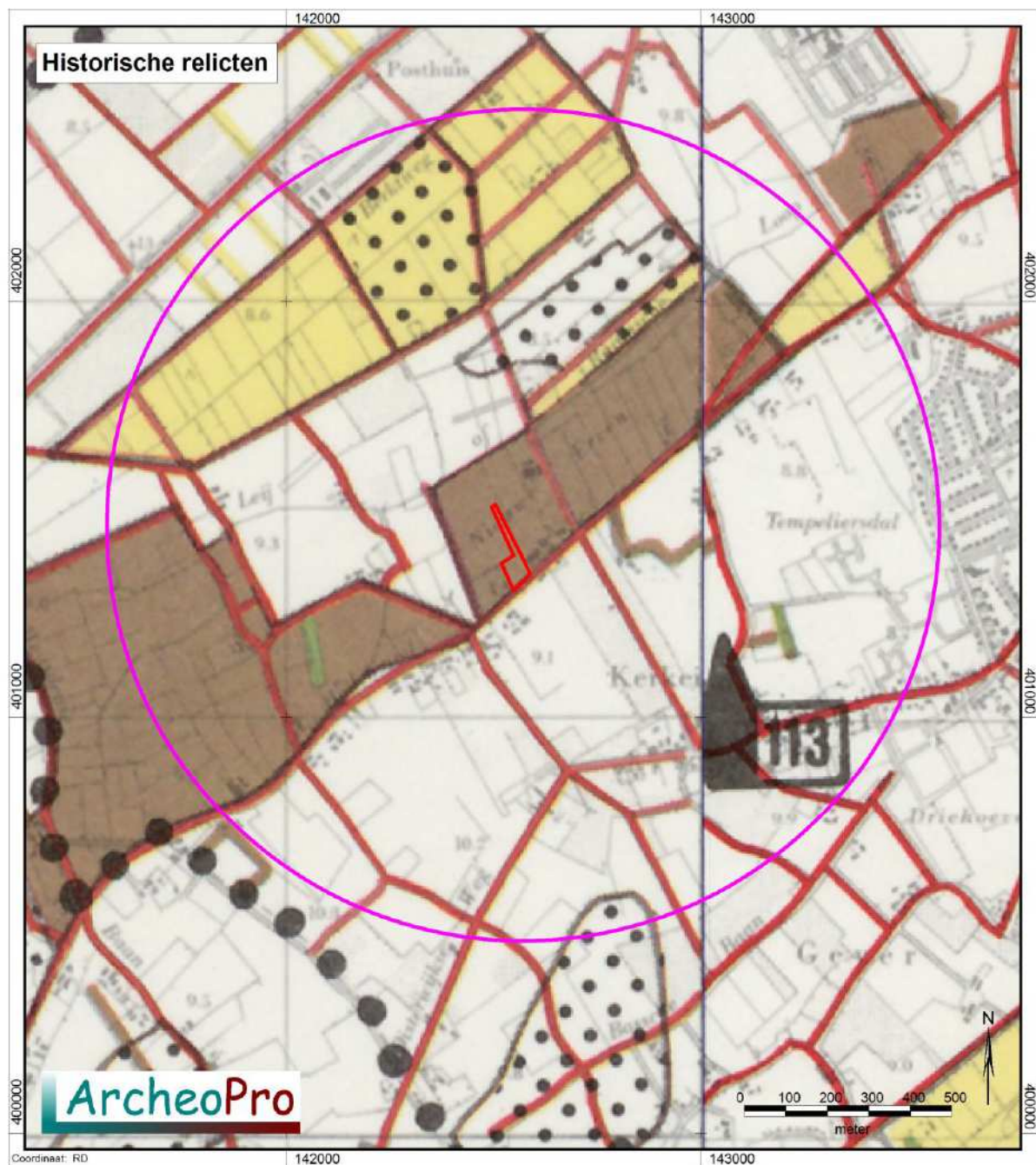
Haaren wordt wel een tiend-akkerdorp genoemd, bestaande uit de centraal gelegen kerk met daaromheen de gehuchtenkrans. In de 12e eeuw kreeg het dorp reeds een eigen bedehuis en in de 14e eeuw een kapel op de Belverse Akkers. Van de oude kerk is alleen de toren uit 1472 met de fundamenteën van het schip overgebleven. Toen deze kerk omstreeks 1648 gesloten moest worden werd veel later in Belveren een schuurkerk gebouwd. Voor de Waterstaatskerk uit 1855 aan de Kerkstraat, die door brand is verwoest, kwam in 1913 de neogotische St. Lambertuskerk in de plaats (Huizer en Sophie, 2007).

Volgens de kaart van historische landschappen lag het plangebied rond 800 AD in een zone die te nat was voor bewoning. Het dekzandplateau ten oosten van Haaren (De Belversche Akkers) en het hoger gelegen gebied ten zuiden van het plangebied waren destijds wel geschikt voor bewoning. Op de kadasterkaart uit de periode 1811-1832 (zie figuur 16) alsmede op de topografische kaarten uit 1845 en 1905 (zie figuur 17), is te zien dat het plangebied van oudsher in een zone van langgerekte, noordwest-zuidoost gerichte percelen ligt die omgeven werden door houtwallen. Een dergelijke verkavelingsstructuur is kenmerkend met natte graslanden en is in tegenspraak met de gegevens op de bodemkaart die hier de aanwezigheid van hoge zwarte enkeerdgronden aangeeft. Voorafgaande aan de import van kunstmest zouden waardevolle akkerbouwgronden zoals de enkeerdgronden, immers niet gebruikt zijn als weiland. Aan het einde van de twintigste eeuw is het plangebied in gebruik genomen als boomkwekerij. Geen van de historische kaarten geeft bebouwing aan binnen het plangebied.

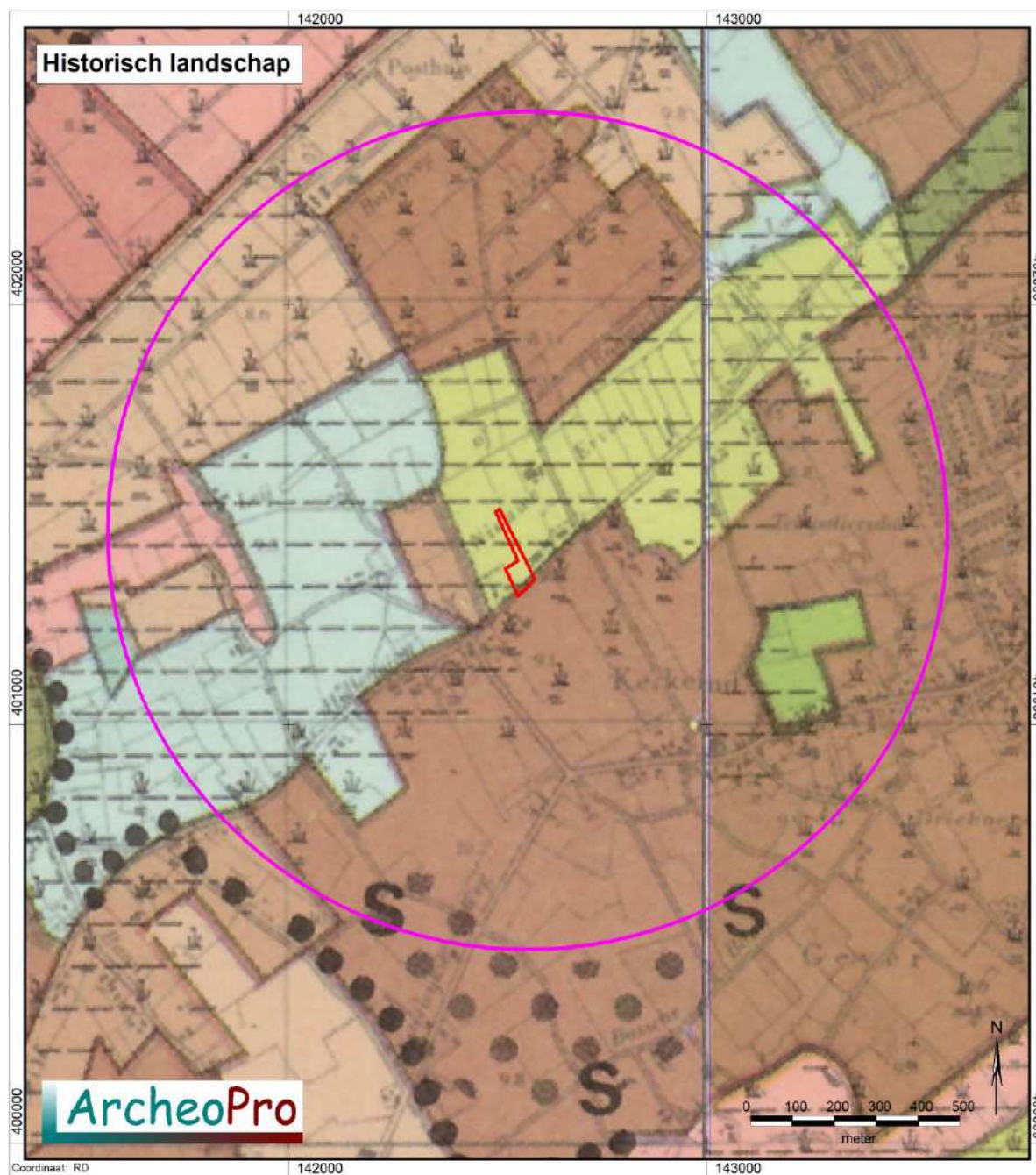
Figuur 12: Uitsnede uit de kaart van Verheesch ¹²

¹² Bron: verheesch

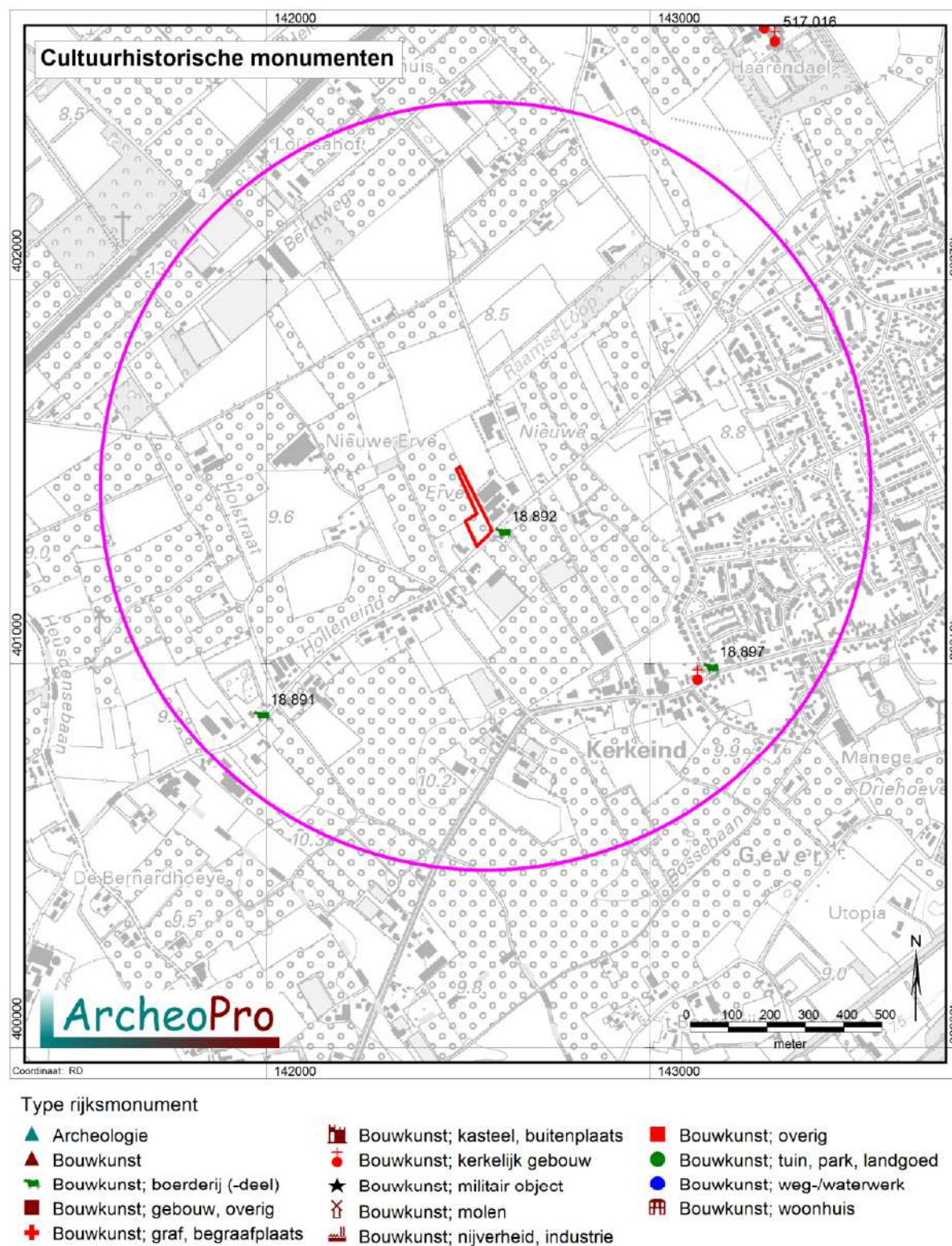
Figuur 13: Uitsnede uit de kaart met historische relictten Oost-Brabant (Naar de Bont, 1993) ¹³

¹³ Bron: Bont, Ch de., Cultuurhistorisch onderzoek Oost-Brabant, 1993

Figuur 14: Uitsnede uit de kaart met historische landschapselementen Oost Brabant (Naar de Bont, 1993) ¹⁴

¹⁴ Bron: Bont, Ch de., Cultuurhistorisch onderzoek Oost-Brabant, 1993

Figuur 15: Uitsnede uit de kaart cultuurhistorische monumenten ¹⁵

¹⁵ Bron: Kadaster Topografische Dienst, Top25Raster, Top10Vector, GBKN kaarten, Emmen 2008

Figuur 16: Uitsnede uit de kadastrale kaart uit 1832¹⁶

¹⁶ Bron: Kadaster Topografische Dienst, Top25Raster, Top10Vector, GBKN kaarten, Emmen 2008

Figuur 17: Uitsneden uit de topografische kaarten uit achtereenvolgens: 1837, 1891, 1960 en 2008¹⁷

¹⁷ Bron: Kadaster Topografische Dienst

2.7 Gespecificeerd archeologisch verwachtingsmodel

(LS05)

Specifieke ligging (locatie)

Het plangebied ligt ruimschoots buiten de historische kern van Haaren langs de weg Holleneind. Ter plaatse van het plangebied staat langs deze weg op geen van de historische kaarten bebouwing aangegeven. Het plangebied ligt relatief laag, ten noorden van een veel hoger gelegen deel van het dekzandlandschap. Langs de zuidrand van het plangebied geeft de bodemkaart de aanwezigheid aan van gooreerdgronden die kenmerkend zijn voor slecht ontwaterde bodems. Dergelijke gronden zijn ook aangetroffen tijdens een pal ten zuiden van het plangebied uitgevoerd booronderzoek. Volgens de bodemkaart bestaan de bodems uit hoge zwarte enkeerdgronden. Dit is gezien de ligging van het plangebied tot aan het einde van de negentiende eeuw op langgerekte graslanden, echter niet erg waarschijnlijk.

Verwachte perioden (datering)

Volgens de gemeentelijke beleidskaart geldt voor het plangebied een hoge archeologische verwachting voor archeologische resten daterend vanaf het neolithicum tot en met de nieuwe tijd. Deze laatste verwachting geldt met name voor het langs de weg Holleneind gelegen strook van het plangebied. Op historische kaarten wordt echter geen bebouwing aangegeven op en nabij het plangebied. Voor de dekzandrug van Haaren geldt een bijzondere verwachting voor resten uit de ijzertijd/Romeinse tijd en de middeleeuwen. Het plangebied ligt hier echter ten noorden van. Vanwege het feit dat het plangebied niet binnen een echte gradiëntzone ligt, geldt voor archeologische resten uit het paleo- en mesolithicum een lage verwachting.

Complextypen

Archeologische resten uit het laat-paleolithicum en het mesolithicum worden gekenmerkt door vuursteenvindplaatsen of kleine jachtkampementen en zullen binnen het plangebied uit vondststrooiingen bestaan die al vanaf het maaiveld zichtbaar zijn of die worden afgedekt door de bouwvoor. Dergelijke vindplaatsen hoeven niet veel groter te zijn dan enkele tientallen vierkante meters. Eventuele archeologische resten uit het neolithicum tot en met de nieuwe tijd zullen bestaan uit resten van nederzettingen of huisplaatsen die altijd minimaal enkele honderden vierkante meters groot zijn.

Uiterlijke kenmerken

Nederzittingsresten (huisplaatsen) uit periode van het neolithicum tot en met de middeleeuwen kunnen onder enkeerdgronden voorkomen als concentraties van vondstmateriaal (aardewerk, vuursteen, natuursteen, verbrande leem, houtskool) of als spoorvullingen van afvalkuilen, paalkuilen en waterputten e.d. Eventuele archeologische resten liggen veelal in de top van de oorspronkelijke C-horizont. Ook in gooreerdgronden organische resten en bot zullen door de relatief droge en zure bodemomstandigheden slecht zijn geconserveerd.

Bodemverstoring

Tijdens een pal ten zuiden van het plangebied uitgevoerd bodemonderzoek is vastgesteld dat de bodemopbouw tot in de C-horizont is verstoord ten gevolge van het gebruik als boomkwekerij. Ook het plangebied is sinds het einde van de twintigste eeuw in gebruik als boomkwekerij. Om vast te stellen of de bodem hierdoor tot in de C-horizont is verstoord, is een veldinspectie uitgevoerd. Hiertoe is het profiel van een bodemontsluiting opgeschoond (zie figuur 18). Hierop is te zien dat de C-horizont uit grijs lemig zand met oxidatievlekken

bestaat. Deze van nature slecht ontwaterde C-horizont gaat via een menglaag over in een donkerbruine A-horizont. De ligging van een humusrijke A-horizont op een slecht ontwaterde C-horizont is kenmerkend voor gooreerdgronden.

Figuur 18: Foto van een bodemontsluiting binnen het plangebied met een ruim dertig centimeter dikke humusrijke A-horizont die via een uit brokken bestaande menglaag overgaat in een slecht ontwaterde C-horizont. Deze bodemopbouw is kenmerkend voor gooreerdgronden.

3 Conclusies en aanbevelingen

(VS07)

Het plangebied ligt ruimschoots buiten de historische kern van Haaren langs de weg Holleneind. Ter plaatse van het plangebied staat langs deze weg op geen van de historische kaarten bebouwing aangegeven. Het plangebied ligt relatief laag, ten noorden van een veel hoger gelegen deel van het dekzandlandschap. In deze relatieve laagte zijn met name gooreerdgronden ontstaan die kenmerkend zijn voor slecht ontwaterde bodems. Volgens de bodemkaart bestaan de bodems op het noordelijke deel van het plangebied uit hoge zwarte enkeerdgronden. Dit is gezien de ligging van het plangebied tot aan het einde van de negentiende eeuw op langgerekte graslanden, echter niet erg waarschijnlijk. Gooreerdgronden zijn aangetroffen tijdens een pal ten zuiden van het plangebied uitgevoerd booronderzoek en blijken ook binnen het plangebied aanwezig te zijn. Zowel binnen het plangebied als op het pal ten zuiden daarvan onderzochte terrein, is tevens vastgesteld dat de bodemopbouw tot in de C-horizont verstoord is ten gevolge van het gebruik als boomkwekerij.

In verband met de door het gebruik als boomkwekerij tot in de C-horizont verstoorde bodem, het ontbreken van bebouwing op historische kaarten en de door de slechte ontwatering voor prehistorische bewoning ongeschikte bodem, lijkt het gerechtvaardigd om de archeologische verwachting bij te stellen tot een lage verwachting voor resten van bewoning uit alle perioden. Om deze reden wordt voor het plangebied geen archeologisch vervolgonderzoek noodzakelijk geacht. Het is aan het bevoegd gezag, in dit geval de gemeente Haaren, om te beslissen of zij hiermee akkoord gaat.

In alle gevallen blijft onverminderd van kracht dat indien bij toekomstig graafwerk archeologische vondsten worden gedaan of archeologische grondsporen worden aangetroffen, deze direct gemeld dienen te worden bij de minister conform de Erfgoedwet 2016, artikel 5.10 & 5.11.

Verklarende woordenlijst

Verklarende woordenlijst	
AHN	Actueel Hoogtebestand Nederland
AMK	Archeologische Monumentenkaart
ASB	Archeologische Standaard Boorbeschrijving
Archis	Archeologisch Informatie Systeem
BP	Before Present (present=1950)
GIS	Geografische Informatie Systemen
GPS	Global Positioning System
IKAW	Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden
IVO	Inventariserend VeldOnderzoek
KLIC	Kabels en Leidingen Informatie Centrum
KNA	Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie
-mv	Onder maaiveld
NAP	Normaal Amsterdams Peil
PVA	Plan van Aanpak
PVE	Programma van Eisen
RCE	Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed
SBB	Standaard Boor Beschrijvingsmethode
SCEZ	Stichting Cultureel Erfgoed Zeeland
SIKB	Stichting Infrastructuur Kwaliteitsborging Bodembeheer

Archeologische tijdschaal

Periode	Datering	
Midden- en Laat Paleolithicum (oude steentijd)	250.000	- 9000
Mesolithicum (midden steentijd)	9000	- 4500
Neolithicum (nieuwe steentijd)	4500	- 2000
Bronstijd	2000	- 800
IJzertijd	800	- 12 v. chr.
Romeinse tijd	12 v chr.	- 500 n. chr.
Vroege middeleeuwen	500	- 1000
Volle middeleeuwen	1000	- 1250
Late middeleeuwen	1250	- 1500
Nieuwe tijd	1500	- heden

Bronnen

Encyclopedie van Noord-Brabant (red. A. van Oirschot, A.C. Jansen en L.S.A. Kroesen; Baarn 1985)

Grote historische Provincie Atlas van Nederland; deel 4 Zuid-Nederland 1838-1857 1:50.000. Topografische dienst Wolters Noordhoff Groningen 1990

Grote historische topografische Provincie Atlas Noord-Brabant; 1905 1:25.000. Nieuwland Tilburg 2006

Grote topografische atlas van Nederland 1:50.000 Deel 4 Zuid-Nederland. Topografische dienst. Wolters Noordhoff Groningen 1997

Kadaster Topografische Dienst, Top25Raster, Top10Vector, GBKN kaarten, Emmen 2008

Luchtfoto, <http://maps.google.nl>

Provincie Noord-Brabant, Cultuurhistorische waardekaart (<http://www.noord-brabant.nl/CHW>)

Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, IKAW 2 (Indicatieve kaart Archeologische Waarden), Amersfoort.

Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, AMK (Archeologische monumentenkaart), Amersfoort.

Rijkswaterstaat, Servicedesk Data, AHN (Actueel Hoogtebestand Nederland), Delft.

Stichting voor Bodemkartering, Bodemkaart van Nederland 1:50.000. Wageningen, 1968.

Stichting voor Bodemkartering: Geomorfologische kaart van Nederland 1:50.000, Staring Centrum, Wageningen, 1989

Stichting voor Bodemkartering, Geologische kaart van Nederland 1:50.000. Wageningen, 1968.

Tranchot en v. Muffling, Kartenaufnahme der Rheinlande 1803-1820

Twaalf provinciën 2007. Atlas van topografische kaarten. Nederland 1955-1965. Uitgeverij twaalf provinciën. Landsmeer.

Digitale bronnen

Ruimtelijke plannen

<http://www.ruimtelijkeplannen.nl>

Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed - Archis III

<http://archis.cultureelerfgoed.nl>

Literatuur

Bont, Ch de., Cultuurhistorisch onderzoek Oost-Brabant, 1993.

Cate, J. A. M. ten. A. F. van Holst, H. Kleijer en J. Stolp, 1995. Handleiding bodemgeografisch onderzoek; richtlijnen en voorschriften. Deel A: Bodem. Wageningen, DLO-Staring Centrum. Technisch Document 19A.

Cohen, K.M. & E. Stouthamer, 2012. Beknopte toelichting bij het digitaal basisbestand paleogeografie van de Rijn-Maas Delta, Utrecht, 2012.

Es. Van W.A., Sarfatij, H. & P.J. Woltering (red.) 1988. Archeologie in Nederland; De rijkdom van het bodemarchief. Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek. Amersfoort.

Kuiper, M. 2006/2007. Atlas van topografische kaarten Nederland, 1955-1965. Uitgeverij 12 Provinciën, Landsmeer.

Leidraad inventariserend veldonderzoek; Deel: karterend booronderzoek (SIKB, 2006)